

Μαρξισμός και Κόμμα- Το επαναστατικό κόμμα σήμερα

Του Τζον Μόλινιου (1978)

Μετάφραση Βασίλης Μορέλλας

Πηγή:

<https://www.marxists.org/history/etol/writers/molyneux/1978/party/>

Οι εμφάσεις με έντονα μαύρα γράμματα από τη διαχείριση του σάιτ

7ο κεφάλαιο: Το επαναστατικό κόμμα σήμερα

1. Η θεωρία για το κόμμα από τον καιρό του πολέμου

Έχουμε ως τώρα ιχνογραφήσει την ανάπτυξη της μαρξιστικής θεωρίας του κόμματος από την πρωταρχική καθιέρωση της ιδέας ενός κόμματος της εργατικής τάξης απ' τον Μαρξ, μέσα από την έννοια του κόμματος πρωτοπορίας του Λένιν, την έμφαση της Ρόζας Λούξεμπουργκ στη δημιουργικότητα των μαζών, τη μοναχική υπεράσπιση του Λενινισμού από τον Τρότσκι, μέχρι την ανάλυση του Γκράμσι περί πάλης για ηγεμονία. Ο απολογισμός μας έχει τώρα ουσιαστικά ολοκληρωθεί, καθώς απ' την εποχή του Τρότσκι και του Γκράμσι δεν έχει υπάρξει καμία μείζων συνεισφορά στη θεωρία του κόμματος.

Ο λόγος για αυτή τη στασιμότητα δεν είναι δύσκολο να βρεθεί. Η μεταπολεμική περίοδος έχει κυριαρχηθεί απ' την πιο επιμηκυμένη άνθηση στην ιστορία του καπιταλισμού, η οποία έχει συντελέσει στο μέγιστο βαθμό στη ρεφορμιστική ενσωμάτωση της εργατικής τάξης. Συνθλιβόμενος ανάμεσα στη σχετική παθητικότητα της

εργατικής τάξης και το νεκρό χέρι της Σταλινικής «ορθοδοξίας», ο αυθεντικός μαρξισμός ωθήθηκε, όπως είχαν τα πράγματα, στο περιθώριο. Εκείνοι οι λίγοι που παρέμειναν αφοσιωμένοι στο στόχο της διεθνούς προλεταριακής επανάστασης ήταν αναγκαστικά απορροφημένοι στην υπεράσπιση των στοιχειωδών του μαρξισμού (του ρόλου της εργατικής τάξης, της εργασιακής θεωρίας της αξίας, των αντιφάσεων του καπιταλισμού) και την επεξεργασία των μείζονων αλλαγών που λάμβαναν χώρα στον κόσμο (του φαινομένου του κρατικού καπιταλισμού, της διαρκούς οικονομίας των όπλων, των αλλαγών στον ιμπεριαλισμό). Τους έλειπε η πρακτική πείρα της επαναστατικής πάλης για να κάνουν την παραπέρα ανάπτυξη της μαρξιστικής κομματικής θεωρίας εφικτή είτε επιτακτική.

Έχει διατεθεί, ωστόσο, ένας αριθμός μη-μαρξιστικών εναλλακτικών στο επαναστατικό εργατικό κόμμα, ως μέσα επίτευξης της ανατροπής του καπιταλισμού. Η μεταπολεμική περίοδος έχει γίνει μάρτυρας αναβίωσης ποικίλων μορφών βολонταρισμού, αυθορμητισμού και λαϊκομετωπισμού, αλλά όλες έχουν αποτύχει στη δοκιμασία της πράξης. Ο βολонταρισμός έλαβε την πιο ακραία και σημαντική του έκφραση στη θεωρία ότι η επανάσταση μπορούσε να γίνει από μια μικρή κομπανία αγροτών ανταρτών, χωρίς να περιμένει για την ωρίμανση των αντικειμενικών συνθηκών και χωρίς να κινητοποιήσει τη μάζα της εργατικής τάξης.[\[1\]](#) Αλλά μετά την αρχική θεαματική επιτυχία στην Κούβα,[\[2\]](#) η στρατηγική των αντάρτικων εστιών απέτυχε να σημειώσει πρόοδο στη Λατινική Αμερική και τελικά καταποντίστηκε στην Βολιβιανή ζούγκλα με το θάνατο του Τσε Γκεβάρα το 1967. Ούτε και η προσπάθεια να διατηρηθεί η μέθοδος, αλλά να μετατοπιστεί ο χώρος της στις κωμοπόλεις, με παράδειγμα τους Τουπαμάρος της Ουρουγουάης*, είχε παραπάνω από προσωρινή επιτυχία.[\[3\]](#) Ο αυθορμητισμός -η απόρριψη οργάνωσης, αρχής και πάνω απ'όλα πολιτικού κόμματος- υπήρξε εν πολλοίς προϊόν της φοιτητικής εξέγερσης που απλώθηκε σε όλον τον κόσμο τη δεκαετία του 1960. Όμως, το υψηλότερο επίτευγμα αυτής της φάσης του κινήματος, τα γεγονότα του Γαλλικού Μάη του 1968, αποτέλεσε επίσης την πιο ακαταμάχητη εκδήλωση της ανεπάρκειάς

της. Ακριβώς εξαιτίας της απουσίας ενός μαζικού επαναστατικού εργατικού κόμματος, το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα στάθηκε ικανό να αποσοβήσει τη μαχητικότητα της μεγάλης γενικής απεργίας και να εξυφάνει έναν ισχυρό συμβιβασμό με τον Ντε Γκωλ, εκτονώνοντας έτσι την οξεία κοινωνική κρίση, σχεδόν τόσο γρήγορα όσο είχε αναδυθεί.[\[4\]](#) Τέλος, η στρατηγική του λαϊκού μετώπου και η ειρηνική μετάβαση στον σοσιαλισμό μπήκαν ακόμη μια φορά σε δοκιμή, στο σχήμα της κυβέρνησης της Λαϊκής Ενότητας του Σαλβαδόρ Αλιέντε στη Χιλή, με καταστροφικές συνέπειες που είναι γνωστές σε όλους.[\[5\]](#)

Αυτή η εκδήλωση της χρεοκοπίας αυτών των εναλλακτικών (και οι περιπτώσεις που μόλις παρατέθηκαν είναι μονάχα τα σαφέστερα από πολλά παραδείγματα) έχει συνδυαστεί με το βάθεμα της κρίσης του παγκόσμιου καπιταλισμού και τη συνεπαγόμενη άνοδο στην πάλη της εργατικής τάξης κατά την τελευταία δεκαετία [του '70 -ΣτΜ] για να μας κάνει να επικεντρώσουμε και πάλι την προσοχή μας στην μαρξιστική θεωρία του κόμματος. Το αποτέλεσμα είναι, από τη μία, η εμφάνιση ενός αριθμού μελετών αφιερωμένων στο ξεθάψιμο της μαρξιστικής παράδοσης πάνω στο ζήτημα του κόμματος και την υπόδειξη προοπτικών για το σήμερα[\[6\]](#) και από την άλλη, η ανάδειξη σε διάφορες χώρες ευμεγεθών οργανώσεων (όχι μαζικών κομμάτων, μα αρκετά μεγάλων για να συγκροτούν ένα σοβαρό ξεκίνημα) με τον στόχο οικοδόμησης του επαναστατικού κόμματος. Είναι ως μια συνέχιση και συστηματοποίηση του προηγούμενου έργου και ως μια βοήθεια στην τελευταία που το παρόν πόνημα έγινε νοητό. Αυτό που απομένει, επομένως, είναι να συνοψίσουμε τις κύριες αρχές της μαρξιστικής θεωρίας για το κόμμα, όπως διαγράφηκαν από αυτή τη μελέτη της ανάπτυξής της και να υποδείξουμε σημεία-κλειδιά για την εφαρμογή τους σήμερα.

2. Κεντρικά χαρακτηριστικά και καθήκοντα του επαναστατικού κόμματος

Ο ρόλος, τα καθήκοντα και οι οργανωτικές μορφές του κόμματος δεν είναι παγιωμένες όλον τον καιρό και σε όλα τα μέρη• πρέπει αναγκαία να αποκομίζονται από και να προσαρμόζονται σε χειροπιαστές καταστάσεις όπου το κόμμα λειτουργεί. Παρόλα αυτά, στη βάση ενός αγώνα που κρατάει πάνω από έναν κι ένα τέταρτο αιώνα, μπορούμε να κάνουμε τις ακόλουθες γενικεύσεις:

Η ταξική φύση του κόμματος. Το επαναστατικό κόμμα πρέπει να είναι ένα κόμμα της εργατικής τάξης. Αυτή η στοιχειώδης και θεμελιώδης αρχή, καθιερωμένη από τον Μαρξ, χρειάζεται να επαναληφθεί άλλη μια φορά, επειδή τόσο συχνά ξεχνιέται ή αγνοείται τα τελευταία χρόνια. Το κόμμα πρέπει να είναι προλεταριακό, όχι μόνο με την έννοια ότι το πρόγραμμά του αποτελεί ενάρθρωση των σοσιαλιστικών φιλοδοξιών της εργατικής τάξης, μα επίσης στην κοινωνική του σύνθεση και το πεδίο των καθημερινών του δραστηριοτήτων. Καμία ομάδα ανταρτών, κανένα αγροτικό κίνημα, φοιτητικό κίνημα ή συνάθροιση διανοουμένων, όσο περίφημο κι αν είναι το πρόγραμμά τους, δεν μπορούν να αποτελέσουν υποκατάστατο για ένα κόμμα με ρίζες στο βιομηχανικό προλεταριάτο. Μια νεαρή οργάνωση που βρίσκει τον εαυτό της, όπως συχνά συμβαίνει, κυρίως μικροαστικό στη σύνθεσή του, πρέπει να κάνει επίμοχθη προσπάθεια αυτοκριτικής και αυτο-μεταμόρφωσης ώστε να κάνει τη μετάβαση προς ένα εργατικό κόμμα.

Το κόμμα ως πρωτοπορία. Η ανάγκη για ένα κόμμα προέρχεται από την ανομοιόμορφη εξέλιξη της εργατικής τάξης και το κόμμα στοχεύει να αγκαλιάσει όχι ολόκληρη την τάξη (που σε «κανονικούς» καιρούς κυριαρχείται από αστική ιδεολογία), μα την ταξικά συνειδητή πρωτοπορία. Αυτό το σημείο, καθιερωμένο από τον Λένιν, έχει τόσο συχνά διαστρεβλωθεί και παρερμηνευτεί, που απαιτεί την ακόλουθη διευκρίνιση: το κόμμα αποτελεί μια πρωτοπορία, αλλά η πρωτοπορία δεν είναι μια μικροσκοπική ελίτ που στέκεται έξω από το κύριο σώμα της τάξης• είναι οι εκατοντάδες χιλιάδες εργατών που αληθινά ηγούνται της τάξης στις καθημερινές μάχες της στα εργοστάσια, τα ορυχεία, τα γραφεία, τα εργοτάξια και τους δρόμους. Το

κόμμα καθοδηγεί την τάξη, δεν κάνει την ουρά της, αλλά την καθοδηγεί από μέσα, όχι από έξω.

Το κόμμα είναι μια οργάνωση μάχης. Αυτό έχει δυο πλευρές. Πρώτον, το κόμμα δεν διεκδικεί την ηγεσία της τάξης σαν από δικαίωμα, αλλά έχει να παλέψει για να την κερδίσει, παράγοντας απτές προτάσεις δράσης για κάθε θέμα που αντιμετωπίζει η εργατική τάξη, από το μικρότερο ζήτημα περί εργοστασιακών συνθηκών ως τα μεγαλύτερα ζητήματα διεθνούς πολιτικής. Το κόμμα πρέπει να αποδείξει στην πράξη, στον αγώνα, ότι είναι ο καλύτερος υπερασπιστής των συμφερόντων της εργατικής τάξης και όλων των εκμεταλλευομένων. Δεύτερον, το κόμμα πρέπει τελικά να προετοιμάζεται για την ταξική πάλη στην οξύτερη μορφή της, το μαζικό ξεσηκωμό και την εξέγερση. Αυτό δε σημαίνει πρόωρη υιοθέτηση μιας παραστρατιωτικής στάσης με τρόπο που να θυσιάζει τη νομιμότητα του κόμματος και να το εμποδίζει να διεξάγει τα πιο βασικά του καθήκοντα στον καθημερινό αγώνα, αλλά όντως περιλαμβάνει, σε ορισμένο σημείο, την επιτέλεση προσεχτικών ετοιμασιών και τη δημιουργία του είδους της οργάνωσης που μπορεί ταχύτατα να λειτουργήσει σε στρατιωτική βάση. Επειδή με αυτούς τους τρόπους το κόμμα είναι οργάνωση μάχης, δεν έχει χώρο για ένα στρώμα παθητικών κατόχων καρτών μέλους ή προνομιούχων, εξασφαλισμένων γραφειοκρατών. Τα μέλη του πρέπει να διαθέτουν ενεργητικότητα κι αυτοθυσία κι είναι επομένως πιθανό να'ναι νεαρά.

Δημοκρατικός συγκεντρωτισμός. Καμία χρήσιμη γενίκευση δεν μπορεί να γίνει ως προς συγκεκριμένες οργανωτικές δομές -αυτές πρέπει να είναι εξαιρετικά ευέλικτες-, αλλά το ότι το κομματικό καθεστώς πρέπει να συνδυάζει δημοκρατία και συγκεντρωτισμό δεν αποτελεί σκέτη οργανωτική φόρμουλα, παρά απορρέει απευθείας από τα καθήκοντα του κόμματος και τη φύση της ταξικής πάλης. Η δημοκρατία είναι ουσιώδης επειδή το κόμμα δεν αποτελεί δεσπότη της εργατικής τάξης, μα ένα όργανο της αυτο-απελευθέρωσής της. Χωρίς δημοκρατία κι ελεύθερη συζήτηση δεν υπάρχει τρόπος το κόμμα να μπορεί να διαμορφώσει πολιτικές που αντιστοιχούν πραγματικά στις ανάγκες της εργατικής τάξης

και ταιριάζουν στη χειροπιαστή κατάσταση. Ο συγκεντρωτισμός είναι ουσιώδης επειδή το κόμμα πρέπει να διεξαγάγει έναν οδυνηρό αγώνα εναντίον ενός πολύ συγκεντρωτικού εχθρού -το καπιταλιστικό κράτος. **Χωρίς ενότητα στη δράση, όπως κάθε συνδικαλιστής γνωρίζει, η ήττα είναι αναπότρεπτη.**

Αναφορικά με τον δημοκρατικό συγκεντρωτισμό, υπάρχουν δύο παγίδες που είναι ιδιαίτερα πιθανό να ταλαιπωρήσουν νέες και μέχρι τούδε μικρές οργανώσεις του είδους που κυρίως υπάρχουν στην επαναστατική αριστερά ανά τον κόσμο σήμερα. Η πρώτη είναι ο κίνδυνος μια μικρή ομάδα, στην καλύτερη ένα έμβρυο κόμματος, να υιοθετήσει την πλήρη πανοπλία των διοικητικών δομών που αναλογούν σε ένα επαναστατικό κόμμα και έτσι να γίνει καταγέλαστα υδροκέφαλη. Η δεύτερη είναι ο κίνδυνος, ειδικά όταν μια οργάνωση έχει να κάνει τη μετάβαση από την προπαγάνδα στην αγκιτάτσια, να είναι υπερ-δημοκρατική και να κουβεντιάζει όλα τα ζητήματα ατέλειωτα. Το κόμμα δεν είναι όμιλος συζήτησης -κουβεντιάζει έτσι ώστε να φτάσει σε μια απόφαση και μετά εφαρμόζει αυτήν την απόφαση με ενιαίο τρόπο.

Η ανεξαρτησία του κόμματος. Το κόμμα παίρνει τη θέση του πάνω σε μαρξιστικές αρχές ως ο εκπρόσωπος των ιστορικών συμφερόντων της εργατικής τάξης -ποτέ δεν πρέπει να θυσιάζει την ανεξαρτησία του σε οποιαδήποτε πολιτική δύναμη, ανοιχτά αστική, ρεφορμιστική ή κεντριστική. Αυτό κατά κανένα τρόπο δεν αποκλείει οποιοδήποτε αριθμό από συμμαχίες, συμβιβασμούς, προσωρινές συμφωνίες κλπ. με άλλες οργανώσεις, αλλά πράγματι **αποκλείει να εγκαταλείψει το δικαίωμα σε ελεύθερη κριτική, μια ξέχωρη πολιτική γραμμή και μια ξέχωρη οργάνωση.** Αυτό ισχύει ακόμη και στην ακραία περίπτωση εισόδου σε ή σύναψης δεσμού με ένα μεγαλύτερο κόμμα (π.χ. το Βρετανικό Εργατικό Κόμμα). Η **εξάρτηση, πρέπει να θυμόμαστε, δε χρειάζεται να είναι θέμα επίσημων συμφωνιών ή περιορισμών.** Το Βρετανικό Κομμουνιστικό Κόμμα, για παράδειγμα, είναι επίσημα μια ανεξάρτητη οργάνωση, ωστόσο πολιτικά είναι δεμένη στους «αριστερούς» συνδικαλιστές ηγέτες και τους «αριστερούς» Εργατικούς βουλευτές. Ένα μαρξιστικό κόμμα ποτέ δεν πρέπει να επιτρέπει στον εαυτό του

να προσκολλάται άκριτα στον κάθε λαϊκιστή δημαγωγό ή διαπρεπή αριστερό ρεφορμιστή, οσοδήποτε ριζοσπαστικός.

Το κόμμα και η ενότητα της εργατικής τάξης. Το κόμμα είναι η πρωτοπορία της τάξης και πρέπει να διατηρεί την ανεξαρτησία του, αλλά ο στόχος του είναι η ενότητα της εργατικής τάξης. Τρία πράγματα συνεπάγονται από αυτό. Πρώτον, ότι το κόμμα πρέπει να αγωνίζεται αδυσώπητα ως ζήτημα αυστηρότατης αρχής εναντίον όλων εκείνων των διαιρέσεων μέσα στην εργατική τάξη - διαιρέσεων φυλής, εθνικότητας, μεταξύ ανδρών και γυναικών, ειδικευμένων και ανειδίκευτων, εργαζόμενων και ανέργων, ηλικιωμένων και νέων, κλπ.- που τόσο επιμελώς υποδαυλίζονται από την άρχουσα τάξη και μέσω των οποίων αυτή συντηρεί την εξουσία της. Δεύτερον, το κόμμα δεν πρέπει να επιτρέπει η ύπαρξή του ως μια ξεχωριστή οργάνωση να διαρρηγνύει την ενότητα που χρειάζεται η τάξη στην καθημερινή της πάλη κατά των εργοδοτών και του κράτους. Από αυτήν την επιταγή προέρχεται η στρατηγική του ενιαίου μετώπου με ρεφορμιστικές οργανώσεις, αλλά αυτή η στρατηγική (εφαρμόσιμη σε πολλές, μα όχι όλες τις περιστάσεις) είναι μόνο μία έκφραση της γενικής αρχής που κυβερνά τη σχέση του κόμματος με όλες τις άλλες πολιτικές τάσεις στην εργατική τάξη -βαδίζουμε χώρια, χτυπάμε μαζί. Τρίτον, παρόλο που το κόμμα πρέπει να αγρυπνά για το "νέρωμα" του προγράμματος και των πολιτικών του υπό την πίεση των καθυστερημένων εργατών, δεν πρέπει διόλου να περιχαρακωθεί από αυτούς τους εργάτες και πρέπει να αξιοποιήσει κάθε οδό για να τους προσεγγίσει. Έτσι, ενώ εκατομμύρια εργατών παραμένουν σε αντιδραστικά συνδικάτα, το κόμμα πρέπει να δουλέψει μέσα σε αυτά τα συνδικάτα, άσχετα πόσο προδοτική και διεφθαρμένη η ηγεσία τους. Ενόσω η μάζα των εργατών διατηρεί ψευδαισθήσεις για τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, το κόμμα πρέπει παροτρύνει σε στήριξη αυτών των κομμάτων εναντίον των ανοιχτά αστικών κομμάτων, έτσι ώστε αυτές οι ψευδαισθήσεις να διαλυθούν από την πείρα. Ενόσω η πλειοψηφία της τάξης επενδύει με εμπιστοσύνη την κοινοβουλευτική δημοκρατία, το κόμμα πρέπει να συμμετέχει στις εκλογές, χρησιμοποιώντας τις για να κάνει επαναστατική προπαγάνδα και να υποσκάπτει το κοινοβουλευτικό

σύστημα από μέσα.

Τα μορφωτικά καθήκοντα του κόμματος. Το κόμμα πρέπει να αναλάβει ένα διαρκές και περίπλοκο έργο μόρφωσης. Πρέπει να εκπαιδεύει επαναστάτες ηγέτες εμβαπτισμένους στην μαρξιστική παράδοση, αλλά ικανούς για χειροπιαστές αναλύσεις και για ανεξάρτητη κρίση. Πρέπει να παράγει ένα ευρύ στρώμα, για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο του Γκράμσι, «οργανικών διανοούμενων», εργατών με καθαρή αντίληψη της συνολικής φύσης του αγώνα και των μεθόδων διεξαγωγής του. Πρέπει να δουλέψει για την πλατύτερη δυνατή διάδοση βασικών μαρξιστικών και σοσιαλιστικών αρχών μέσα στην εργατική τάξη, μεταγλωττίζοντας ασταμάτητα τη θεωρία του σε θεματικά κι ευκολονόητα παραδείγματα και εκθέσεις στον τύπο του κι όλη του την προπαγάνδα. Σχετικά με την εκπαίδευση, δύο σημεία πρέπει να συγκρατηθούν στο μυαλό: **η διαδικασία εκπαίδευσης πρέπει να είναι επικρατέστερα πρακτική παρά ακαδημαϊκή** στο χαρακτήρα της (αφού το δεύτερο οδηγεί αναπόφευκτα στην κυριαρχία μικροαστικών στοιχείων) και, όπως τόνισε η Ρόζα Λούξεμπουργκ, **το κόμμα πρέπει να είναι τόσο ικανό να μαθαίνει από τους εργάτες όσο και να τους διδάσκει.** Το κόμμα συνιστά συλλογική μνήμη κι εγκέφαλο της εργατικής τάξης, μα είναι ένας εγκέφαλος που χρειάζεται αδιάλειπτη ανανέωση κι ενημέρωση.

Ο αγώνας για ηγεμονία. Το κόμμα πρέπει να εργαστεί για να συνενώσει όλες τις δυνάμεις των καταπιεσμένων σε ένα κοινό αγώνα κατά του καπιταλισμού, υπό την ηγεσία του προλεταριάτου. Ιστορικά και σε παγκόσμια κλίμακα, αυτό έχει υπάρξει πρωταρχικά ένα ζήτημα υλοποίησης μιας συμμαχίας του προλεταριάτου και της αγροτιάς και **κάθε εργατικό κόμμα πρέπει να σιγουρευτεί ότι περιλαμβάνει την υπεράσπιση των συμφερόντων των φτωχών αγροτών στο πρόγραμμά του.** Επιπρόσθετα σε αυτό, η τελευταία δεκαετία έχει δει την ανάδυση μιας σειράς νέων δυνάμεων - με το κίνημα των μαύρων, το γυναικείο κίνημα και το φοιτητικό κίνημα ως σημαντικότερα- που κατέχουν μεγάλο επαναστατικό δυναμικό, μα που θέτουν ορισμένα στρατηγικά προβλήματα για το κόμμα. Από τη μια πλευρά, κι αυτό ισχύει

ιδιαίτερα για μικρές οργανώσεις χωρίς ισχυρή προλεταριακή βάση, το κόμμα μπορεί να ριχτεί τόσο άκριτα και ενθουσιωδώς μέσα σε αυτά τα κινήματα που υποκύπτει στον αναγκαστικά κατακερματισμένο χαρακτήρα τους και αμελεί το θεμελιακό καθήκον του στην βιομηχανική εργατική τάξη. Από την άλλη πλευρά, το κόμμα μπορεί να απορρίψει δογματικά τα ειδικά προβλήματα και τις διεκδικήσεις των διάφορων καταπιεσμένων στρωμάτων και να παρουσιάσει στα κινήματά τους ένα τελεσίγραφο ότι αυτά θα πρέπει να αποδεχτούν εκ των προτέρων την ηγεσία του προλεταριακού κόμματος, κάτι που καταλήγει όχι σε ενότητα μα σε αποξένωση. Επομένως, αυτό που χρειάζεται είναι η άνευ όρων υποστήριξη στα δικαιολογημένα αιτήματα των καταπιεσμένων στρωμάτων, συνδυασμένη με επιμονή που βασίζεται σε αρχές μα και σε υπομονή, για την ανάγκη ενότητας στον αγώνα κατά του κοινού εχθρού, για τον ταξικό χαρακτήρα του αγώνα και για τον ηγετικό ρόλο της εργατικής τάξης. Πάνω απ'όλα, ο ολοκληρωμένος αγώνας για ηγεμονία, που ενέχει την εγκαθίδρυση της κυριαρχίας της επαναστατικής κουλτούρας σε κάθε πεδίο της κοινωνικής ζωής των ανθρώπων, μπορεί να διεξαχθεί αποτελεσματικά μόνο από ένα κόμμα που έχει ήδη εξασφαλίσει μια γερή βάση μέσα στην εργατική τάξη.

Η Διεθνής. Το προλεταριάτο είναι μια διεθνής τάξη και η κοινωνική επανάσταση είναι μια διεθνής διαδικασία. Κατά συνέπεια, όλα τα χαρακτηριστικά ενός επαναστατικού κόμματος που έχουμε απαριθμήσει εδώ, πρέπει να πραγματοποιούν εν τέλει σε διεθνή κλίμακα σε ένα μοναδικό παγκόσμιο κόμμα. Την παρούσα στιγμή, μια τέτοια Διεθνής δεν υπάρχει, ούτε μπορεί να χτιστεί μέσα σε μια μέρα. Ένα «παγκόσμιο κόμμα», αποτελούμενο, σαν την Τέταρτη Διεθνή, από μια χούφτα ομοϊδεατών σεκτών, είναι φαντασίωση που δε μπορεί να παράγει διεθνή ηγεσία με οποιοδήποτε κύρος. Από την άλλη πλευρά, μια ομοσπονδία βασικά ετερογενών οργανώσεων, όπως η Πρώτη διεθνής, θα καταρρεύσει την κρίσιμη στιγμή. Η Τρίτη Διεθνής σχηματίστηκε πάνω στο κύρος της νικηφόρας Ρωσικής Επανάστασης, αλλά μια επανάληψη αυτής της ακολουθίας γεγονότων δε μπορεί να αναμένεται παθητικά. Πώς μπορεί λοιπόν να χτιστεί η Διεθνής; Προς το

παρόν, ο μόνος ρεαλιστικός δρόμος για τις υπάρχουσες επαναστατικές εργατικές οργανώσεις είναι να απασχοληθούν οπουδήποτε είναι εφικτό σε πρακτική συνεργασία και σε αδιάκοπη ανταλλαγή θεωρητικών θέσεων, ούτως ώστε βαθμιαία, πάνω στη βάση αυτή της από κοινού δουλειάς και υπό τον αντίκτυπο των συμβάντων, να μπορούν να επιτευχθούν στενότεροι δεσμοί και μεγαλύτερη πολιτική ομοιογένεια. Αλλά αυτή η δουλειά πρέπει να διεξάγεται με τη ξεκάθαρη προοπτική ότι ο στόχος της είναι η δημιουργία μιας νέας επαναστατικής εργατικής Διεθνούς. Γιατί η οικοδόμηση επαναστατικών κομμάτων και η διεθνής τους ενοποίηση αποτελεί τώρα το πρωταρχικό και πιο επείγον στρατηγικό καθήκον που αντιμετωπίζουν οι επαναστάτες σε όλον τον κόσμο. Αν δεν κατορθωθεί, η εργατική τάξη θα είναι ανίκανη να επιλύσει προς όφελός της την κρίση του καπιταλισμού που γίνεται οξύτερη μέρα με τη μέρα.

Τέλος, διατρέχοντας όλα αυτά που το κόμμα είναι και κάνει, το νήμα που συνδέει όλα τα κεντρικά του χαρακτηριστικά και καθήκοντα είναι η διαρκής μάχη να συνδεθεί η θεωρία με την πράξη. Το κόμμα υπάρχει για να μεταφράσει τους γενικούς στόχους του σοσιαλισμού σε χειροπιαστές πρακτικές δραστηριότητες και να συναρμόσει κάθε άμεσο αγώνα με τον απώτατο στόχο του σοσιαλισμού. Μέσα από το κόμμα, η θεωρία -η υλιστική ερμηνεία της ιστορίας, η ανάλυση του καπιταλισμού και των αντιφάσεών του και η κατανόηση του ιστορικού ρόλου της εργατικής τάξης- κατατοπίζει την πρακτική και μέσα από το κόμμα, η πρακτική -η πάλη για να αλλάξεις τον κόσμο- διεγείρει, κατευθύνει, δοκιμάζει και τελικά πραγματοποιεί τη θεωρία.

Όταν ο καπιταλισμός είναι σταθερός και η εργατική τάξη δεν αποτελεί καμία ανοιχτή πρόκληση για το σύστημα, θεωρία και πράξη χωρίζονται αναπόφευκτα. Σε τέτοιες συνθήκες το επαναστατικό κόμμα μπορεί να προετοιμαστεί, αλλά όχι να χτιστεί. Παραμένει αφηρημένη αναγκαιότητα. Αλλά όταν, όπως σήμερα, το σύστημα βασανίζεται από κρίση, τότε θεωρία και

πράξη συνελκύονται και η οικοδόμηση του κόμματος γίνεται, όχι πια αφηρημένη φιλοδοξία, μα τόσο πρακτική αναγκαιότητα όσο και πραγματική δυνατότητα.

* Τουπαμάρος (Εθνικό Απελευθερωτικό Κίνημα), από το όνομα του Τουπάκ Αμάρου του 2ου, βασιλιά των Ίνκας που πολέμησε τους Ισπανούς κατακτητές: ήταν επαναστατική οργάνωση της Ουρουγουάης, με κυρίως μεσοαστική-μικροαστική σύνθεση, που έδρασε τις δεκαετίες του 1960 και 1970, απαντώντας στην στρατιωτική καταστολή που συνόδεψε την οικονομική κρίση της χώρας το 1968. Ξεκινώντας από διανομές κλεμμένων τροφίμων στον φτωχό πληθυσμό, πέρασε σε πολιτικές απαγωγές και έφτασε στην τακτική του αντάρτικου πόλεων• γι' αυτό λειτουργούσε συνωμοτικά. Ηττήθηκε στρατιωτικά το 1972. Σήμερα πολλά στελέχη του έχουν μετακινηθεί στο ρεφορμισμό, το σοσιαλφιλελευθερισμό, όπως και σε κυβερνητικές θέσεις (π.χ. ο Χοσέ Μουχίκα, πρόεδρος της χώρας το 2009).

7. Το επαναστατικό κόμμα σήμερα

[1] Όπως το έθεσε ο Τσε Γκεβάρα όταν συνόψιζε την ουσία του ανταρτοπόλεμου:

1. Οι λαϊκές δυνάμεις μπορούν να κερδίσουν τον πόλεμο κατά του στρατού.
2. Δεν είναι απαραίτητο να περιμένεις μέχρι να υπάρξουν όλοι οι όροι για τη διεξαγωγή της επανάστασης• η εξέγερση μπορεί να τους δημιουργήσει.

3. Στην υπανάπτυκτη Αμερική η ύπαιθρος είναι το βασικό πεδίο του ένοπλου αγώνα.

(Ανταρτοπόλεμος, Νέα Υόρκη 1961, σ.15.)

[2] Η Κουβανική κατάσταση αποτελούσε εξαίρεση από δυο πλευρές: (α) το καθεστώς Μπατίστα ήταν σε κατάσταση προχωρημένης διάλυσης και αποσύνθεσης και εγκατέλειψε σχεδόν αμαχητί• (β) οι Ηνωμένες Πολιτείες πίστευαν ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τους στασιαστές για να εξυπηρετήσουν τους δικούς τους σκοπούς και αρχικά δεν ήταν εχθρικές -ένα σφάλμα που δεν ξαναέκαναν. Επίσης, το ότι μιλάμε για «επιτυχία στην Κούβα» δε θα'πρεπε να εκληφθεί ότι σημαίνει επιτυχία της σοσιαλιστικής επανάστασης. Οι ίδιοι οι Κουβανοί επαναστάτες δεν διεκδικούσαν τόσα πολλά τότε. Μόνο αφού η Κούβα είχε επιλέξει το Κομμουνιστικό μπλοκ το 1961, έγινε η Κουβανική επανάσταση αναδρομικά «σοσιαλιστική». Στην πραγματικότητα, η απουσία ενός επιτυχημένου αγώνα αυτο-απελευθέρωσης της εργατικής τάξης σήμαινε ότι οι οικονομική δομή της Κούβας μετατράπηκε αναγκαστικά σε κρατικοκαπιταλιστική.

[3] Βλ. Φρανκ Ρόμπερτς, «Οι Τουπαμάρος», *Διεθνής Σοσιαλισμός (International Socialism)*, 65.

[4] Βλ. Τόνι Κλιφ και Ίαν Μπέρτσαλ, *Γαλλία: Ο Αγώνας Συνεχίζεται*, Λονδίνο 1968.

[5] Για μια ανάλυση και κριτική της στρατηγικής της Λαϊκής Ενότητας από έναν μετέχοντα στα γεγονότα, βλ. Χίλιος Πριέτο, *Χιλή: Οι Γορίλες είναι Ανάμεσά Μας*, Λονδίνο 1974.

[6] Για παράδειγμα: Λούτσιο Μάγκρι, «Προβλήματα της Μαρξιστικής Θεωρίας του Επαναστατικού Κόμματος», *Νέα Αριστερή Επιθεώρηση (New Left Review)*, 60• Ροσάνα Ροσάντα, «Τάξη και Κόμμα», *Σοσιαλιστικό Μητρώο (Socialist Register)*, 1970• Ζαν-Πολ Σαρτρ, «Μάζες, Αυθορμητισμός, Κόμμα», *Σοσιαλιστικό Μητρώο*, 1970• Ερνέστ Μαντέλ, «Η Λενινιστική θεωρία της Οργάνωσης», Λονδίνο (χ. ημερ.)• Μόντι Τζόνστοουν, «Μαρξ και Ένγκελς και η Έννοια του Κόμματος», *Σοσιαλιστικό Μητρώο*, 1967• Κρις Χάρμαν, «Κόμμα και Τάξη» και Τόνι Κλιφ, «Ο Τρότσκι για τον "Υποκαταστατισμό"», στο Ντάνκαν Χάλας κ.α., *Κόμμα και Τάξη*, Λονδίνο, (χ. ημερ.).